

Τό αδυσώπητο καθατήριο τού θανάτου

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ εδώ και κάμποσο καιρό στις ειδήσεις την αναπάντεχη εμφάνιση του «Έπητς» (προτείνω για να αποφύγουμε τα κακόχη τραυλίσματα να το λέμε Σ.Α.Α. = Σύνδρομο Ανοσοποιητικής Ανεπάρκειας) μου ήρθε στο νου ο Ιονέσκο. Καί να πώς: Πρίν δύο - τρία χρόνια είχα διαβάσει την πρώτη είδηση σ' εφημερίδα για την εμφάνιση της μυστηριώδους ασθένειας. Οι τίτλοι τότε δεν ήταν εντυπωσιακοί. Μετά, οι ειδήσεις άρχισαν να πολλαπλασιάζονται, η ασθένεια κέρδιζε την επικαιρότητα, χτυπούσε παντού και τώρα εύχεται κανείς να μην αποκτήσει στην ειδησεογραφία την κορυφαία σπουδαιότητα. Είναι, λέμε, σαν να αντιδρά η φύση σ' έναν αφύσικο πολιτισμό και να επεμβαίνει ρυθμιστικά με το αδυσώπητο καθατήριο του θανάτου. Καί η κάθαρση αυτή δεν ενδιαφέρεται για τα άτομα αλλά για το ανθρώπινο γένος.

Περιγράφοντας την εξάπλωση αυτής της ασθένειας νιώθω σ'α να αναλύω έργο του Ιονέσκο. Καί μάλιστα το συγκεκριμένο έργο ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΣΦΑΓΗΣ ή Η ΕΠΙΔΗΜΙΑ, γραμμένο το

ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΛΙΓΝΑΔΗ

1969 και παιγμένο το 1970 (το έπαιξε το '70 και το Θέατρο Τέχνης), όταν δηλαδή το «Έπητς» δεν είχε κάνει την εμφάνισή του, έτσι που το θέατρο του Παραλόγου να δικαιωθεί ως πιο τραγική λογική απόγνωση και η πιο εμπράγματο μεταφυσική αγωνία της εποχής μας.

Ο Ιονέσκο δεν έγραψε ένα έργο για τον θάνατο, αλλά στιγμήτυπα πάνω στην συμπεριφορά της κοινωνικής ζωής, όταν ο θάνατος γίνεται μοτίβο της καθημερινότητας και μπαίνει στο ανθρώπινο δράμα ως επιδημία με την μοιραία διατύπωση της τραγωδίας ή της κωμωδίας. Στον Ιονέσκο αυτές οι δύο κατηγορίες συγχέονται μέσα στην ειρωνεία και τον αυτοσαρκασμό μιας γελοιοποιημένης ύπαρξης που διαρκώς ματαιώνει το όνειρο της αθανασίας της η διαρκής συναναστροφή με τον θάνατο. Το έργο του Ιονέσκο έχει φαινομενικά αίσιο τέλος. Η επιδημία υποχωρεί. Όμως ο θάνατος δεν θα φύγει από την Σκηνή. Θα μεταμφιεσθεί στο φυσικό ενδεχόμενο της πυρκαγιάς και θ' αφήσει τον άνθρωπο στην ελπίδα του τυχαίου. Διότι η απελπισία δεν προβλέπει ποτέ το τυχαίο.

★

ΑΥΤΑ που δαΐζει ο θεατής ως συμπεράσματα δεν τα λέει το έργο, ούτε καν τα υπαινίσσεται. Τα αφήνει να εννοηθούν, προκαλώντας τους συλλογιστικούς μηχανισμούς. Η ΕΠΙΔΗΜΙΑ είναι μιά εικονογραφήση επεισοδίων που «μιλάνε» με την ασυνάρτητη γλώσσα της ρευστής πραγματικότητας, στην οποία υπόκειται η καθημερινή επικοινωνία. Η συνταγή για το έργο αυτό δεν διαφέρει από τις συνταγές άλλων έργων Ιονεσκιών π.χ. του «Ρινόκερου», του «Αμεδαίου» ή του «Ενοικιαστή». Η πλοκή δηλαδή του έργου στηρίζεται σ'ε μιά «εξάπλωση» ενός «κακού», που δίνει αφορμή στον κοινωνικό άνθρωπο να εκδηλώσει αυτό που κρύβει στις βιοτικές του δοσοληψίες. Το έργο, νομίζω, είναι ένα συμπλήρωμα επιρροών και δανείων. Η αναφορά σ'τά έργα του Ντάνιελ Ντηφό «Τό ημερολόγιο της πανούκλας» και στην «Πανούκλα» του Καμύ είναι απλώς θεματικά παράλληλα, άσχετα με το Ιονεσκικό έργο.

Εμένα η ΕΠΙΔΗΜΙΑ μου θυμίζει επίμονα την «Μάσκα του κόκκινου θανάτου» του Έντγκαρ Άλαν Πόου και σαν κλίμα και σαν κατασκευή. Ένα τουλάχιστο δείγμα της δανειοληψίας αυτής είναι το επεισόδιο με την πλούσια κυρία που κλείνεται στην έπαυλή της, για ν' αποφύγει την επιδημία. Το ίδιο ακριβώς με τον πρίγκιπα που κλείνεται στον πύργο του, στον «Κόκκινο θάνατο». Πέραν τούτου, η αόρατη κυριαρχική παρουσία του θανάτου είναι αυθεντικός Πόου. Επίσης, για μένα τουλάχιστο, η συγκλονιστική σκηνή του γηραιού ζευγαριού, δεν οδηγεί στις «Καρτέλες» του Ιονέσκο, αλλά στις «Ευτυχισμένες Ημέρες» του Μπέκετ.

Όπως και νά έχει το πράγμα το βάθος της Ιονεσκικής εικονογραφίας, δεν υπάρχει ούτε καν σαν αλληγορία στην ίδια. Εκχωρείται ελεύθερα στον θεατή. Καί είναι στην διάθεση του θεατή να θεωρήσει ως φλυαρίες τα λόγια του κειμένου ή ως ύπουλες προκλήσεις για σκέψη. Ωστόσο, δεν μπορεί ο θεατής να μη σταθεί σ'ε ψυχικό συναγερμό, σ'ε μερικούς συναισθηματικούς κραδασμούς του έργου, όπως είναι η παράλληλη συναρπαστική έκρηξη του ερωτικού διαλόγου σ'τά δυο μελλοθάνατα ζευγάρια. Όσο για τα τριτομμένα πολιτικά περί απολιτικό Ιονέσκο, δεν αφορούν ούτε τον Ιονέσκο, ούτε την πολιτική, ούτε την τέχνη και συνεπώς ούτε και μένα.

★

ΠΡΕΠΕΙ να εξαρθεί από καρδιάς η δουλειά που επιτελεί η «Πειραματική Σκηνή» της ΤΕΧΝΗΣ (Θεσσαλονίκη). Καί μόνο η έκδοση των πολυτίμων ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ (κ. Ν. Παπανδρέου) είναι μιά σπουδαία προσφορά. Δεν είναι όμως μόνο η φιλολογία, είναι και η θεατρική πράξη που είμαι υποχρεωμένος να εγκωμιάσω. Είδα την παράσταση της ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ στο θέατρο ΑΒΕΡΩΦ. Την είδα καί χάρηκα την δουλειά της ομάδας (ομάδας στην κυριολεξία). Είναι ένα σύνολο που σέβεται τον σκοπό του, το λειτουργημά του, τους θεατές, κυρίως, τον εαυτό του. Πράγματα που δεν είναι συνήθη στην ανταγωνιστική πιάτσα, αλλά πράγματα που φαίνονται σ'ε μιά παράσταση, όταν αυτή η παράσταση δείχνει μόνη της προετοιμασία, σοβαρότητα και προβληματισμό.

Η σκηνοθεσία μάς επεφύλαξε μιά εκλεκτή παράσταση. Καί δεν έχει σημασία αν εγώ θά έβλεπα διαφορετικά την γλώσσα της απ' ό,τι την είδε ο κ. Ν. Αρμάος. Η θεαματική καθολικότητα της σκηνικής ποικιλίας (TOTAL) είναι μιά τακτική που με κάνει να διαφωνώ, διότι θυσιάζει στην εικονογραφήση την ελλοχεύουσα πραγματικότητα του τραγικού. Η γνώμη μου είναι, ότι θά έπρεπε να συντηρηθεί ένα δράμα που διαρκώς αναίρεται από το παράλογο. Πρέπει το πραγματικό να λειτουργεί σαν παγίδα σκηνική του αληθινού. Από το κλίμα του Θανάτου έλειπε ο... Πόου.

Αλλά δεν έχει σημασία η γνώμη αυτή. Ή μάλλον έχει την σημασία του δημιουργικού διαλόγου. Η παράσταση, επαναλαμβάνω, ήταν κάτι άκρως θετικό. Αδικώ τον θάσο μη αναφέροντας τα ονόματα του κάθε ηθοποιού. Αλλά το κάνω για να διατηρήσω την ισοσκελία και την ισορροπία της παράστασης, εφόσον όλοι οι ηθοποιοί έπαιξαν δραστηκότετα μέσα στην πολυλότητα των ρόλων. Αναφέρω απλώς ότι στο αποτέλεσμα οδηγήσε η ποιότητα της καλλιτεχνικής συνεργασίας: Η έκτυπη μετάφραση του κ. Π. Μάτεσι, τα ερμηνευτικά σκηνικά του κ. Α. Βέττα, οι εύγλωττες ενδυμασίες της κ. Ι. Μανωλεδάκη, οι έμφυχοι φωτισμοί του κ. Τόμ Σήαρς(;), η κατασκοπευτική μουσική του κ. Η. Πασχαλίδη και η εμπνευσμένη κίνηση που έδωσε στην παράσταση η κ. Μ. Γκούτη, ενεργοποιώντας το σκηνικό της σήμα.